

◆ JAN ZE ŽATCE ◆ Oráč z Čech

◆ VYŠEHRAD
PRAHA
◆ MCMLXXXV

(8)

◆ Oráč

KAPITOLA
I

◆ Krutá hubitelko všech lidí, nelstostná škůdnice všeho světa, lítá vražednice lidských tvorů, Smrti, buďte prokleta! Nechť Bůh, váš stvořitel, na vás zanevře, neblahost ve vás se vrší, silou na vás dolehne neštěstí: hanba vám navěky! Úzkost, bída a hoře ať vás provázejí, kamkoli se vydáte; bolest, zármutek a žal ať vás všude souží; trpké ústrky, hanebný osud a hanlivé urážky ať na vás dolehnou ze všech stran; nebe, země, slunce, měsíc, hvězdy, moře, řeky, hory, pole, doliny, louky, propast pekelná a všechno, co život má a trvání, ať vám odepře přitěň a prokleje vás do věčnosti! Propadněte se v zlobě, zhyňte v teskné sirobě a stůjtež v nezvratné nejtěžší klatbě boží, všech lidí a každíčkého tvora navěky věků! Hanebná stvůro, zlá

(9)

◆ Oráč

KAPITOLA
I

památka na vás ať žije a trvá bez konce; ať vás nepouští strach a děs, kdekoli pobýváte; já a se mnou všichni s pěstmi sevřenými voláme: běda vám! —

---

(10)

◆ Smrt

KAPITOLA
II

◆ Slyšte, slyšte, slyšte prazvláštní zvěst! Hrozí nám strašné a neslýchané řízení. Žasneme nad tím, odkud se bere. Ale z osočování, proklínání, pěstí svírání a nejrůznějších hrozeb jsme vždy a všude vyvázli bez úhony. Nuže, synu, ohlaš, kdo jsi, a pověz, jaký jsme ti způsobili žal, že s námi tak nepřístojně jednáš, jak na to nejsme z minulosti zvyklí, vždyť jsme na pastvu za mez už vyhnali tolik učených, urozených, krásných, mocných a zdatných lidí, z čehož vdovám a sirotkům, zemím i lidem vzešlo nemálo žalu. Chováš se tak, jako by u tebe šlo o vážnou věc a těžce na tebe dotírala bída. Tvá žaloba je bez nápěvu a rýmu; soudíme z toho, že nápěvem a rýmem své myslí ulevit nechceš. Jsi-li rozhněván, rozkacen, oblou-

(12)

◆ Oráč

KAPITOLA
III

◆ Oráč mi říká, pluh mám z ptačího šatu a žiji v České zemi. Nenávist, nevráživost a protivenství budu k vám chovat navěky: vždyť z abecedy jste mi zločinně vyrvala dvanácté písmeno, základ mé radosti; ze záhonu mého srdce jste zlovlně vytrhla bělostný květ mé potěchy; odlákala jste listivě ode mne záruku mého blaha, vyvolenou mou hrdličku: spáchala jste na mně nenapravitelnou loupež! Uvažte sama, zda reptám, soptím a žaluji neprávem: oloupila jste mne o radostné bytí, zbavila dobrých dní a připravila o celý poklad slasti. Veselý a dobré mysli jsem býval neustále; krátký a příjemný mi připadal každíčký den, každíčká noc, obojí stejnou měrou radostné a slastné; každý rok byl mi rokem milostivým. Teď mi je

(11)

◆ Smrt

KAPITOLA
II

zen nebo jinak smyslů zbaven, ustaň a zadrž a nechvátej s tak hrubým proklínáním, abys pak nebyl zkrušen pozdní lítostí. Nemysli, že bys kdy mohl oslabit naši svrchovanou a nezměrnou moc. Teď řekni své jméno a nezamlč, jaké že věci tě silou tak tíživou od nás postihly. Chceme být spravedliví, spravedlivé je naše konání. Nevíme, z čeho nás tak povážlivě viníš.

(13)

◆ Oráč

KAPITOLA
III

řečeno: utrum! U kalného moku, na zaschlé větvi, zkrušen, zdeptán a rozvrácen živořím a bez ustání lkám. Vichr mnou cloumá, plavím se kamsi divokým příbojem vln, bouře nabyla vrchu, má kotva nemá v čem tkvít. Proto nepřestanu křičet: Smrti, buďte prokleta!

(14)

◆ Smrt

KAPITOLA
IV

◆ Jímá nás údiv nad tak neslýchaným osočením, jaké nás dosud nepotkalo. Jsi-li Oráč a žiješ v České zemi, myslíme, že nám hrubě křivdíš, vždyť v Čechách jsme se dlouhou dobu ničím nevyznamenali, snad jen nedávno v pěkném hrozeném městě stojícím bezpečně na kopci; jméno mu uvila čtyři písmena abecedy: osmnácté, první, třetí a třinácté. Tam jsme projevili svou milost jedné ctostné, šťastné dceři; její písmeno je dvanácté. Byla naveskrz řádná a bezúhonná, však jsme byli při tom, když se narodila. Paní Čest jí tehdy poslala zdobný plášť a věnec ctosti; přinesla jí je paní Dobrotivost. Plášť i věnec ctosti donesla s sebou do hrabu neporušené, bez urhlím a bez poskvrny. Znatel všech srdcí je naším i jejím svědkem. Vůči

(16)

◆ Oráč

KAPITOLA
V

◆ Ano, paní, byl jsem jí mužem, ona mně ženou. Vzala jste si jí, potěchu mého oka; je pryč můj ochranný štít proti strážním; je pryč můj prorocký kouzelný proutek. Je pryč, pryč! Já, nebohý Oráč, tu zůstávám sám; má světlá hvězda na nebi zmizela; slunce mé blaženosti se uložilo k odpočinku: už nikdy nevyjde! Nikdy už nevzejde má zářivá denice, její tšpyt zhasl, nemám, co mě uchrání žalu: před mými zraky je všude temná noc. Nemyslím, že by něco mi mohlo přinést skutečnou radost, vždyť skvoucí praporec mé radosti žalostně klesl. Běda! přeběda! z hloubi srdce kvílím nad prokletým rokem, nešťastným dnem a bolestnou hodinou, kdy můj pevný, tvrdý diamant pukl, kdy mi z rukou byla nelitostně vy-

(15)

◆ Smrt

KAPITOLA
IV

všem lidem měla svědomí čisté, byla přívětivá, věrná, upřímná a nanejvýš dobrotivá. Tak pevná a sličná nám věru padne do rukou zřídka. Leda že bys měl na mysli ji; o jiné nevíme.

(17)

◆ Oráč

KAPITOLA
V

ražena hůl vedoucí mě pravou cestou, kdy mi byla zahrazena cesta k studnici mládí obnovující mou blaženost. Nekonečné ach, neustálé ouvej a bědné hnutí, upadání a věčný pád nechť jsou vám, Smrti, dány dědičným lénem! Hanebnice, nestoudnice, bezectnice a zlovolnice, umřete a zakněte se pekelným smradem! Nechť vás Bůh zbaví moci a rozpráší váš prach! Nechť navždy vás pohltí dábelské bytí!

◆ Liška řala do tlamy spícího lva: byl jí za to rozedrán kožich; zajíc hryzl vlka: dodnes proto běhá bez ocasu; kočka sekla drápkem psa, který si právě zdřímil: bez ustání musí snášet jeho zášť. Ty se chceš o nás otírat stejně. Myslíme však, že kmán zůstává kmánem a pán pánem. Chceme ukázat, že na tomto světě uvažujeme spravedlivě, soudíme spravedlivě a spravedlivě si vedeme: Nešetříme nikoho pro urozenost, nedbáme vysoké učenosti, neceníme krásu, nebereme v potaz nadání, lásku, žal, stáří, mládí ani ostatní věci. Jednáme jako slunce, svítí dobrým i zlým: svou mocí jímáme dobré i zlé. Všichni mistři, kteří dovedou ducha, musí poručit a vydat; skřetové a čarodějnice před námi neodstojí,

◆ Kéž bych dokázal lát, kéž zlořečit, kéž bych vás dokázal proklít, aby se vám dalo hůře než zle, to byste si za svou mrzkost ode mne zasloužila. Vždyť po velké křivdě je na místě veliký nářek: počínal bych si ne jako člověk, kdybych neoplakával tak skvostný dar, jaký může dát jedině Bůh. Vskutku, lkát nepřestanu nikdy: odletěl mi můj spanilý sokol, má ctnostiplná žena. Po právu naříkám, protože byla dobrého rodu, ctná, sličná, bystrá a postavou nad všechny své družky ztepilá, upřímná a zdrženlivá v řeči, cudná, dobrá a milá v soužití -- zmlkám, nemám slov, abych vypověděl veškerou její počestnost a ctnosti, jimiž ji Bůh obdařil; paní Smrti, sama to víte. Za tak velký žal v srdci vás právem napadám. Být ve

nepomáhá jim, že létají na hrable, že rajtují kozly; lékaři, kteří lidem prodlužují život, se nám neubrání, kořínky, byliny, masti a pilule z apatyky jim nepomohou. Kdybychom měli skládat účty o pokoleních byt jen motýlům a kobylkám, nebyli by s účtováním spokojeni. Kdybychom nechávali lidi žít za důchod nebo úplatek, pro lásku nebo žal, císařství celého světa by bylo naše, všichni králové by nám vsazovali na hlavu své koruny, tiskli nám do ruky svá žezla, i papežský stolec s trojkorunou by teď byl v naší moci. Zadrž své klnutí, nehalas novinky z Chludbné; nad sebe sekerou nemlať, aby ti do oka nevlétla tříška! —

vás zrnko dobra, sama byste se slitovala. Odvracím se od vás, dobrého slova o vás nevyřknu, ze všech svých sil budu navěky proti vám brojít; veškeré boží tvorstvo mi pomáhej v konání proti vám; nechť všechno, co je na nebi, na zemi i v říši pekelné, pojme proti vám nenávist a zášť! —